

Propagandataal. In het heetst van de verkiezingsstrijd maken bijna alle politici gebruik van dubieuze stijlmiddelen. Het Vlaams Blok weet op dit gebied zeker van wanten. Over de beïnvloedingsmiddelen van een politieke partij.

Grote kuis?

Het taalgebruik van het Vlaams Blok

Wim Vandenbussche - licentiaat
Germaanse talen, Zedelgem, België

Karel Dillen, partijvoorzitter-voor-het-leven van het Vlaams Blok, is een gedreven spreker en schrijver. Als hij één stijlmiddel vaak gebruikt in zijn talloze toespraken en artikelen, dan is het wel de herhaling. De herhaling behoort zonder twijfel tot de basisuitrusting van een klassiek redenaar. 'Is iets belangrijk, zeg het dan drie keer', is een bekend advies uit de klassieke retorica. Maar Dillen schrikt er niet voor terug woorden en zinnen tien, twintig of vijftientig keer te herhalen. Deze techniek past hij al veertig jaar toe, vooral als hij voor grote massa's schrijft. Een voorbeeld uit het verkiezingsprogramma 1991 staat hierbij afgebeeld.

● INDOCTRINATIE

Waarom zoveel herhalingen? Desgevraagd zegt Dillen: "Dat is op de nagel kloppen om 'm erin te krijgen." In het officiële partij-jargon voor Vlaams-Blokmedewerkers werd dat: "Met de propaganda proberen we het bewustzijn te beïnvloeden (...) Het herhalingseffect is ongetwijfeld een van de belangrijkste technieken. Men kan nooit genoeg op dezelfde spijker kloppen... Enkel herhaling loont..."

Toch vindt ook het Vlaams Blok herhaling soms een dubieus middel... als een tegenstander zich ervan bedient. "Het is een typische indoctrinatietechniek (...) Als leugens dikwijls genoeg herhaald worden, krij-

gen zij een schijn van geloofwaardigheid", luidt dan de scherpe analyse.

De doeltreffendheid van het voortdurend herhalen van slagzinnen bij psychologische beïnvloeding staat buiten kijf. Een historisch bewijs hiervan is de propaganda van Goebbels: "Steeds moeten slagzinnen en parolen herhaald worden, tot ook de domste mens ze kan onthouden."

● RETORISCHE VRAGEN

"U wilt toch niet dat ons land naar de verdommenis gaat?" Politiek kan het zeer voordelig zijn om een controversiële stelling of een dubieus argument te vervatten in een retorische vraag (waarop slechts één antwoord mogelijk is). De schrijver is dan niet meer verantwoordelijk voor de inhoud van de stelling: hij vraagt zich immers alleen maar af of die inhoud klopt of niet... De verantwoordelijkheid voor het al dan niet instemmen

met het gevraagde ligt dus volledig bij de lezer.

Zo schrijft het Vlaams Blok in een jongerenbrochure over 'linkse, mundialistische' ideeën: "Ga jij akkoord met een hoogleraar die tijdens de eerste les van het academiejaar tegen zijn studenten zegt: mijn opdracht is mislukt als ik niet ten minste 75% van jullie tot het communisme kan brengen!" Reflexmatig antwoord je hierop 'nee', omdat de beschreven toestand inderdaad onverantwoord lijkt. Die negatieve reactie houdt evenwel ook in dat je de vooronderstelling serieus neemt: 'Er is een hoogleraar die...' Dit is nog een vrij onschuldig voorbeeld. Maar het toont wel goed het mechanisme waarmee ernstiger leugens aan de man kunnen worden gebracht.

De effectiviteit van retorische vragen neemt nog toe als ze in serie worden geschakeld. "Kan men de >

fragment uit: Uit zelfverdediging, Verkiezingsprogramma Vlaams Blok 1991

*Met het programma van het Vlaams Blok wordt niet politiek gesjacherd.
Vandaag niet. Morgen niet. Nooit.
In de wijn van het programma van het Vlaams Blok wordt geen druppel
water gegoten. Vandaag niet. Morgen niet. Nooit.
Voor dit programma wordt gestreden, als het moet tegen allen.
Voor dit programma wordt gestreden, recht voor de raap.
Voor dit programma wordt gestreden, recht door zee.*

*Vlaanderen eerst! Omdat het ons recht is.
Eigen volk eerst! Omdat het ons recht is.
Vlaanderen eerst! Omdat het onze plicht is.
Eigen volk eerst! Omdat het onze plicht is.
Vlaanderen eerst! Uit zelfverdediging!
Eigen volk eerst! Uit zelfverdediging!*

Vlaamse Beweging verwijten een racistische beweging te zijn omdat ze opkomt voor het behoud van onze taal en cultuur? Kan men het Joodse volk verwijten een racistisch volk te zijn omdat het via zeer strenge regels zijn religieuze en volkse eigenheid veilig probeert te stellen? Kan men het Vlaams Blok verwijten een racistische partij te zijn omdat het probeert de massale invasie van vreemdelingen en de bedreiging van de identiteit van het eigen volk te stoppen?" De eerste twee vragen zullen, zowel op emotionele als historische gronden, door een grote meerderheid van de lezers met een krachtig 'neen' beantwoord worden. Deze 'nee'-cadans forceert nu een even fel 'nee'-antwoord op de laatste vraag. Die insinuatie is ook grafisch duidelijk: de drie vragen worden gepresenteerd als één geheel in een aparte alinea.

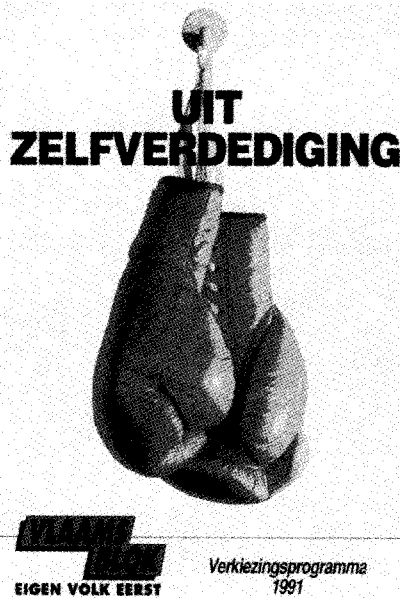
Wie onder de zachte dwang van de nee-cadans ook 'nee' op de laatste vraag heeft geantwoord, legitimeert drie dubieuze stellingen:

- a er is een massale invasie van vreemdelingen;
- b de identiteit van ons volk wordt bedreigd;
- c het Vlaams Blok is niet racistisch.

Dat die spontane instemming wel degelijk bereikt wordt onder invloed van de vraagvorm, blijkt wanneer men de inhoud van de drie retorische vragen in bevestigende vorm na elkaar plaatst. Pas in de bevestigende vorm ziet men duidelijk dat de eerste twee vragen geen verband houden met de derde. Van een spontaan instemmen met de derde vraag, is na het lezen van de eerste twee retorische vragen in bevestigende vorm geen sprake.

● STRENGE WERKWOORDEN

Het Vlaams Blok formuleert zijn beleidsvoorstellen steevast in zeer dwingende bewoordingen. Dus niet: *'Het lijkt ons wenselijk om vreemdelingenorganisaties streng te controleren'*, maar met strenge werkwoorden als *moeten, zullen* en ook wel met *niet kunnen, niet mogen* en *noodzakelijk zijn*: "Vreemdelingenorganisaties *moeten* streng gecontroleerd worden", "Wie niet over onze nationaliteit beschikt *kan onmogelijk* het recht krijgen om hier te stemmen."



Dit strenge taalgebruik heeft drie voordelen. Ten eerste komen de voorgestelde maatregelen over als morele verplichtingen. Ten tweede drukken deze zogenoemde modale werkwoorden geen expliciet tijdsbesef uit. Dit versterkt de indruk dat het om voorstellen gaat die, los van alle tijdsbesef, altijd al aanvaard zijn. (Overigens, ook aanduidingen als *uiteraard* en *iedereen weet dat* bewerk-

Het Vlaams Blok presenteert dubieuze beweringen als oude, vanzelfsprekende waarheden

stelligen dit effect.) Ten derde blijft het onduidelijk wie precies die morele regels oplegt. Ze kunnen immers gelezen worden als een bevel van het Vlaams Blok, maar ook als een algemeen aanvaarde maatschappelijke verplichting. De auteur kan dus de aansprakelijkheid voor zijn uitspraak ontwijken.

Wanneer een voorstel wel duidelijk afkomstig is van het Vlaams Blok, zwakt de partij de bijbehorende verantwoordelijkheid af door gebruik te maken van een 'inclusief wij'. Een

uitspraak als "Indien we de eigenheid van ons volk willen beschermen, moeten we de integratie van niet-Europese vreemdelingen resoluut afwijzen" suggereert krachtig dat met *wij* zowel 'de partij' als 'de lezer' bedoeld wordt.

● CLICHÉS

"Er is een parallele evolutie tussen het immigrantenbestand en venerische ziekten." "Het schurft heeft zijn intrede gedaan in gebieden waar zich veel vreemdelingen vestigen." Het Vlaams Blok presenteert dubieuze beweringen als oude, vanzelfsprekende waarheden. Onderbouwing blijft meestal achterwege. Door herhaling burgeren de slogans in en worden ze tot clichés. Men hoeft niet meer over de precieze betekenis na te denken, en tegelijkertijd wekken ze de reflex van herkenning bij de lezer. Andere krasse voorbeelden (waarvan de partij zich overigens distantieerde na verontwaardigde reacties): "die zogezegde 'gastarbeiders' die nooit werken", "ze kweken hier als konijnen" en "ze nemen het werk (dus de boterham) van *ONS EIGEN VOLK* af". Ook bedient het Vlaams Blok zich graag van de drogreden van het hellend vlak: "Gisteren werden de gastarbeiders aangetrokken om in de mijn te werken, vandaag dienen ze om de pensioenkas te spekken. En morgen stellen ze hier de wetten."

● GROTE KUIS?

Herhaling, retorische vragen, modale werkwoorden, clichés: dit zijn slechts enkele van de stijlmiddelen die het Vlaams Blok in de strijd werpt om zijn kiezers te overtuigen. Is het Vlaams Blok de enige politieke partij die zich aan deze middelen vergrijpt? Zeker niet. Een beknopte vergelijkende studie toonde aan dat heel wat mechanismen ook terug te vinden zijn in de teksten van andere partijen. Zolang politici geen 'grote kuis' houden in hun stijlloze propagandamiddelen, zij de kiezer gewaarschuwd.

W. Vandenbussche, *In het galmen zit de slijtage van de routine. Enkele beschouwingen over het taalgebruik van het Vlaams Blok*. Niet-gepubliceerde eindverhandeling. Vrije Universiteit Brussel, 1994.